

[https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-5\(36\)-178-188](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-5(36)-178-188)

Світлана Алексєєва

*доктор педагогічних наук,
головний науковий співробітник відділу дидактики
Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України,
м. Київ, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-8132-0465>*

Олександр Стешенко

*аспірант
Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України,
м. Київ, Україна,
<https://orcid.org/0000-0003-2285-0543>*

ПРОФЕСІЙНА КАР'ЄРА ЯК СУЧАСНИЙ ФЕНОМЕН УСПІШНОСТІ: ВІД ПЛАНУВАННЯ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ

Анотація. Визначено, що особистісна зацікавленість професійною діяльністю є ключовим чинником, що впливає на якість роботи, професійне зростання та особисте задоволення життям. За такого підходу, для сучасного ринку праці важливо отримати не тільки конкурентоспроможного фахівця, який має високий рівень професійної компетентності, а й фахівця, який виявляє особистісну зацікавленість професійною діяльністю.

Доведено, що становлення особистості як кар'єро орієнтованого фахівця є одним з ключових завдань сучасної системи освіти. Результати сучасних наукових досліджень свідчать, що молоді люди присвячують значну кількість часу розвитку професійної кар'єри, працюючи над вдосконаленням професійних та особистісних рис.

Відмічено, що дефініція поняття професійної кар'єри має міждисциплінарний характер. Як феномен соціального життя професійна кар'єра розглядається важливий компонент життя в сучасному суспільстві, що охоплює різноманітні аспекти. Насамперед, це соціальний статус людини, тобто її позицію в суспільній ієрархії, високий професійний статус часто асоціюється з високим рівнем доходу, впливом та престижем; соціальна мобільність, професійна кар'єра є важливим інструментом вертикальної соціальної мобільності, яка дає можливість підніматися по соціальній ієрархії, а також горизонтальної мобільності, яка передбачає зміну професій, робочих

місць або сфер діяльності, що уможлиблює адаптуватися до змін на ринку праці та у власних інтересах; соціальні зв'язки, які важливі для кар'єрного зростання та особистісного розвитку; економічна стабільність, що є основою для добробуту особистості та її родини.

Обґрунтовано, що професійна кар'єра є багаторівневим і структурно розгалуженим феноменом, який формується з послідовності етапів: освіта та підготовка, де людина здобуває необхідні знання та навички через формальну освіту або спеціалізовані курси; початковий рівень, це перші кроки в професії, де людина отримує перший досвід роботи, часто на нижчих посадах; професійний розвиток – зростання та вдосконалення професійних навичок, підвищення кваліфікації, набуття нових знань та умінь; досягнення високого професійного рівня, отримання нагород, визнання у професійних колах; завершення кар'єри – перехід до пенсії або зміна сфери діяльності.

Констатовано, що до важливих аспектів успішної кар'єри відносять: постійне навчання, відстеження нових тенденцій та технологій у професійній галузі; вміння ефективно спілкуватися та співпрацювати з колегами та клієнтами; проявляти активність та креативність у пошуку нових рішень та ідей; дотримання високих стандартів професійної поведінки та відповідальності; забезпечення гармонійного співвідношення між професійною діяльністю та особистим життям для збереження мотивації та ефективності.

Ключові слова: професійна кар'єра, професійний розвиток, соціальний статус, мобільність, самоідентифікація, кар'єрне планування.

Svitlana Alieksieieva

*Doctor of Pedagogical Sciences, Chief Researcher at the
Department of Didactics of the Institute of Pedagogy of the
National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-8132-0465>*

Oleksandr Steshenko

*Postgraduate Student of the Institute of Pedagogy of the
National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0003-2285-0543>*

PROFESSIONAL CAREER AS A MODERN PHENOMENON OF SUCCESS: FROM PLANNING TO IMPLEMENTATION

Abstract. It is determined that personal interest in professional activity is a key factor affecting the quality of work, professional growth and personal life

satisfaction. According to this approach, it is important for the modern labour market to get not only a competitive specialist with a high level of professional competence, but also a specialist who shows personal interest in professional activity.

It is proved that the formation of a personality as a career-oriented specialist is one of the key tasks of the modern education system. The results of modern scientific research show that young people devote a significant amount of time to the development of their professional career, working on improving their professional and personal traits.

It is noted that the definition of the concept of professional career has an interdisciplinary character. As a phenomenon of social life, a professional career is considered an important component of life in modern society, covering various aspects. First of all, it is the social status of a person, i.e. his/her position in the social hierarchy; high professional status is often associated with high income, influence and prestige; social mobility, professional career is an important tool for vertical social mobility, which allows to climb the social hierarchy, as well as horizontal mobility, which involves changing professions, jobs or areas of activity, which allows to adapt to changes in the labour market and in one's own interests; social ties, which are important for career growth and personal development; economic stability, which is the basis for the well-being of the individual and his/her family.

It is substantiated that a professional career is a multi-level and structurally branched phenomenon which is formed from a sequence of stages: education and training, where a person acquires the necessary knowledge and skills through formal education or specialised courses; entry-level, the first steps in the profession, where a person gains first work experience, often in lower positions; professional development - growth and improvement of professional skills, advanced training, acquisition of new knowledge and skills; achievement of a high professional level, receiving awards, recognition

It is stated that the important aspects of a successful career include: continuous learning, tracking new trends and technologies in the professional field; ability to communicate and cooperate effectively with colleagues and clients; being active and creative in finding new solutions and ideas; adherence to high standards of professional behaviour and responsibility; ensuring a harmonious balance between professional and personal life to maintain motivation and efficiency.

Keywords: professional career, professional development, social status, mobility, self-identification, career planning

Постановка проблеми. Для сучасного ринку праці важливо отримати не тільки конкурентоспроможного фахівця, який має високий рівень професійної компетентності, а й фахівця, який виявляє особистісну зацікавленість професійною діяльністю. Особистісна зацікавленість професійною діяльністю

є ключовим чинником, що впливає на якість роботи, професійне зростання та особисте задоволення життям. У сучасних наукових дослідженнях доводиться, що молоді люди присвячують значну кількість часу розвитку професійної кар'єри, працюючи над вдосконаленням професійних та особистісних рис. За такого підходу доцільно говорити про здатність сучасної молоді до побудови професійної кар'єри.

Досягненню успіху в побудові професійної кар'єри сприяє орієнтація фахівця на самоідентифікацію, продуктивність та професійний розвиток. Суспільне розуміння професійної кар'єри включає три складові, зокрема, успішний професійний шлях, престижний соціальний статусу і отримання положення у суспільстві. Становлення особистості як кар'єро орієнтованого фахівця є одним з ключових завдань сучасної системи освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як ми вже зазначили, що питанню професійної кар'єри присвячено низку наукових праць. Зокрема, у дослідженнях С. Алексєєвої, Л. Базиль, Л. Єршової, Д. Закатнова, В. Орлова, І. Гриценко, В. Байдуліна кар'єру розглядають як ключовий компонент професійного розвитку [1, 2, 3]; залежність успішності професійної кар'єри від рівня професійної зрілості досліджували М. Лебедик, В. Левченко, В. Радул; розвиток професійної кар'єри в освіті – О. Топузов, В. Рибалко, О. Романова, В. Дьяченко [4].

Мета статті - проаналізувати та узагальнити наукові підходи до реалізації професійна кар'єра як сучасного феномену успішності.

Виклад основного матеріалу. Поняття професійної кар'єри включає різні складові, починаючи з вибору професії, професійного розвитку в обраній галузі, переходів від одного виду роботи до іншого, особистого успіху та задоволення від професійної діяльності. Найбільше тлумачень цього поняття в літературі пов'язано з просування індивіда у соціальному просторі та зміні послідовних професійних позицій в ньому.

Науковці (Л. Єршова, Д. Закатнов, Л. Базиль, В. Орлов) виокремлюють три підходи до розвитку професійної кар'єри: *управлінський* – акцент на посаду та можливість мати високий управлінський статус; *організаційно-психологічний* – просування в організації, що орієнтовано на оптимальну взаємодію особистості та установи, внаслідок якої кожна зі сторін реалізує власні інтереси; *соціально-економічний* – що фокусується на динаміці розвитку особистості, її освіті, кваліфікації впродовж життя та досягненні економічного благополуччя. Отже, професійна кар'єра розуміється як цінність, що займає важливе місце в житті людини та пов'язана з її усвідомленою позицією і поведінкою у професійній діяльності.

Дефініція поняття професійної кар'єри має міждисциплінарний характер.

Як феномен соціального життя професійна кар'єра розглядається важливий компонент життя в сучасному суспільстві, що охоплює різноманітні аспекти. Насамперед, це:

✓ соціальний статус людини, тобто її позицію в суспільній ієрархії, високий професійний статус часто асоціюється з високим рівнем доходу, впливом та престижем;

✓ соціальна мобільність, професійна кар'єра є важливим інструментом вертикальної соціальної мобільності, яка дає можливість підніматися по соціальній ієрархії, а також горизонтальної мобільності, яка передбачає зміну професій, робочих місць або сфер діяльності, що уможлиблює адаптуватися до змін на ринку праці та у власних інтересах;

✓ соціальні зв'язки, які важливі для кар'єрного зростання та особистісного розвитку;

✓ економічна стабільність, що є основою для добробуту особистості та її родини.

Досягнення професійних цілей і успіху сприяє почуттю самореалізації людини та задоволеністю життям. А отже, професійна кар'єра є важливою частиною самовизначення людини, формуючи її професійну та соціальну ідентичність. Зокрема, соціальна ідентичність – це частина самосвідомості, яка ґрунтується на усвідомленні своєї приналежності до певної соціальної групи, професійної спільноти. Соціальна ідентичність виявляється через самовизначення, що допомагає людині визначити своє місце в соціумі; соціальну інтеграцію, яка сприяє об'єднанню з іншими членами групи; підтримку соціального порядку – уможлиблює виконання соціальних норм і правил; емоційну підтримку – забезпечує почуття приналежності та захищеності.

Професійна кар'єра є багаторівневим і структурно розгалуженим феноменом. Науковці зазначають, що професійна кар'єра – є і результатом і процесом професійної діяльності. Професійна кар'єра як результат – це досягнення цілей, визнання та нагороди, фінансові результати, фінансова стабільність, професійний статус, репутація, налагоджені професійні контакти.

Професійна кар'єра як процес – це безперервне навчання та розвиток, набуття досвіду, кар'єрне і стратегічне планування, гнучкість, налагодження та підтримка професійних відносин

А отже, професійна кар'єра – це постійний процес, який веде до досягнення результатів. Успішна кар'єра не можлива без активної професійної діяльності, яка включає навчання, розвиток навичок, набуття досвіду та адаптацію до змін. Водночас, результати, досягнуті в процесі професійної діяльності, стимулюють подальший розвиток та кар'єрний рух.

Професійна кар'єра як сукупність професійних досягнень і досвіду людини протягом її професійної діяльності формується з послідовності етапів: освіта та підготовка, де людина здобуває необхідні знання та навички через формальну освіту або спеціалізовані курси; початковий рівень, це перші кроки в професії, де людина отримує перший досвід роботи, часто на нижчих посадах; професійний розвиток – зростання та вдосконалення професійних навичок, підвищення кваліфікації, набуття нових знань та умінь; досягнення високого професійного рівня, отримання нагород, визнання у професійних колах; завершення кар'єри – перехід до пенсії або зміна сфери діяльності.

Професійна діяльність безпосередньо впливає на розвиток кар'єри. Якість виконання робочих обов'язків, активна участь у проєктах та професійне зростання сприяють просуванню по кар'єрних сходах. З іншого боку, успішна кар'єра відкриває нові можливості для професійної діяльності, розширюючи спектр завдань та підвищуючи рівень відповідальності.

До важливих аспектів успішної кар'єри і діяльності відносять:

- ✓ постійне навчання, відстеження нових тенденцій та технологій у професійній галузі;
- ✓ вміння ефективно спілкуватися та співпрацювати з колегами та клієнтами;
- ✓ проявляти активність та креативність у пошуку нових рішень та ідей;
- ✓ дотримання високих стандартів професійної поведінки та відповідальності;
- ✓ забезпечення гармонійного співвідношення між професійною діяльністю та особистим життям для збереження мотивації та ефективності.

Професійна кар'єра є індивідуально усвідомленою позицією людини. Розвиток професійної кар'єри характеризує індивідуальні зміни позиції та поведінки, які пов'язані з досвідом роботи і професійною діяльністю. За особистісним підходом: кар'єра – це бажання, кар'єра – це мрія. У більшості випадків кар'єру визначають як траєкторію руху особистості, яку вона створює сама, враховуючи особливості внутрішнього і зовнішнього середовища, реальність, власні цілі, бажання і здібності.

Дональд Сьюпер [8] відомий своїм багаторічним вивченням професійних кар'єр здійснив дослідницький проєкт моніторингу професійного розвитку 200 старшокласників (підібраних за подібністю показників рівня інтелекту та соціальними сімейними умовами життя). Старшокласники були всебічно психологічно обстежені і потім протягом 20-ти років (з 1951 по 1971 р.) простежувалась їхня доля, встановлювалися зв'язки між успіхами в їхньому професійному розвитку та даними первинного психологічного обстеження. Учений пов'язав професійний розвиток людини з особистісною зрілістю, формуванням і реалізацією її «Я-концепції». Те, ким стає людина, залежить не

тільки від зовнішніх обставин, але й від самої людини. Так сталося, що професійна зрілість школярів проявляється за показниками їхньої поінформованості про шляхи підготовки до обраної професії, за ступенем відповідності схильностей та здібностей, за обізнаністю про тривалість робочого дня. Прогностично цінними виявилися відомості про прояв інтересу до професії, наявність професійного досвіду та ступінь економічної самостійності підлітків. Сьюпер показав, що професійна зрілість особи старшокласника впливає на задоволеність його майбутньою кар'єрою, рівень майбутніх професійних досягнень, професійну самооцінку. Він запропонував розглядати професіоналізацію особи не як одномоментний акт встановлення відповідності вимог професії та індивідуальних властивостей людини, але як тривалий процес розвитку, що суттєво залежить від суб'єктивних чинників, а не тільки від зовнішніх обставин. Модель послідовних стадій професійного розвитку особи Д. Сьюпера відображає більшою мірою варіант просування в межах обраної професійної галузі.

Неменше важливим у розумінні професійної кар'єри є кар'єрна адаптивність, яка уможливорює успішно впоратися з вимогами та викликами професійного життя. По суті, кар'єрна адаптивність – це здатність до сприйняття нового, яка означає адаптацію до професійного середовища, яке постійно змінюється. Кар'єрна адаптивність є компонентом дійового ставлення особистості до професійного середовища, провідна функція якого полягає в оволодінні відносно стабільними умовами і обставинами свого життя. Отже, під кар'єрною адаптивністю розуміють здатність ефективно працювати в різних ситуаціях, швидко підлаштовуватися до нових умов, гнучкість у прийнятті рішень. Адаптивність відноситься до *soft skills*.

В літературі, за критеріями щодо стабільності, послідовності, частоти, тривалості, рівня професійної майстерності виокремлюють чотири типи кар'єри (за Д. Сьюпером) [9]:

- ✓ звичайна кар'єра – співпадає з нормативними стадіями життєвого шляху людини, включаючи кризи;
- ✓ стабільна кар'єра – характеризується просуванням, навчанням, тренуванням в природно постійній професійній діяльності;
- ✓ нестабільна кар'єра – окреслюється декількома спробами, причому зміна професійної діяльності відбувається після певного періоду стабільної роботи в попередній професійній сфері;
- ✓ кар'єра з множинними пробами – зміна професійних орієнтацій відбувається протягом всього життя.

Тип кар'єрного процесу дає уявлення про особливості його виникнення, направленості й внутрішньої організованості, зовнішніх зв'язках. Кар'єра може розрізнятися на: професійну (горизонтальна кар'єра переміщення

«усередині професії», направлена на досягнення професійної майстерності); посадову (вертикальна кар'єра – посадове переміщення працівника вгору по службовим «сходам»).

За можливістю реалізації кар'єру можливо розділити на потенційну та реальну. Потенційна (індивідуально спланована, реальна) кар'єра – особисто вистроений людиною професійний та життєвий шлях на основі її планів, потреб, здібностей, цілей. Реальна (реалізована, досягнута) кар'єра – це те, що людині вдалось реалізувати на протязі визначеного часу в даній організації.

Важливим конструктором професійної кар'єри є професійні очікування. Саме такі очікування роблять організацію привабливою або непривабливою для особистості. На думку D. Hall очікування можна поділити на соціоемоційні та професійні. Соціоемоційні очікування це можливість розвитку, цікавий зміст роботи, визначення та схвалення на роботі, статус та престижність, дружні взаємини в колективі, симпатія стосовно членів групи. До професійних очікувань відносять розуміння мети та призначення роботи, чіткий обсяг та розмір окладу, визначення організацією відповідальності за роботу, гарантування безпеки на робочому місці, можливості просування по службі.

Сходинок кар'єрного росту включають різноманітні форми допомоги та ресурси, які сприяють професійному зростанню особистості. Соціальна підтримка у формуванні кар'єри відіграє ключову роль, зокрема це: умови для інтелектуального зростання, наприклад, через корпоративне навчання та розвиткові програми; оцінювання навичок, здібностей та інтересів особистості для визначення найбільш підходящих професійних траєкторій; постійне навчання для адаптації до змін на ринку праці тощо.

У дослідженнях Л. Карамушкі та Т. Канівець, які пов'язані з визначення готовності студентів до здійснення майбутньої професійної кар'єри схарактеризовано чинники, що впливають на підготовку студентів [5]. Чинник систематизовано за трьома рівнями, зокрема: чинники макрорівня (освітня галузь у цілому, засоби масової інформації тощо); чинники мезорівня (заклади освіти, сім'я, близьке неформальне оточення тощо); чинники мікрорівня (поведінка та діяльність студентів). Констатовано, що серед означених чинників провідну роль відіграють чинники мікрорівня, які детермінують діяльність та поведінку самих студентів, а також чинники мезорівня, що стосуються діяльності закладів освіти і взаємодії та підтримки батьків. Значно меншу роль відіграють чинники макрорівня – які сповнюються діяльністю суспільства (освітня галузь у цілому, засоби масової інформації), а також чинники мезорівня, що стосуються друзів.

Важливим у розумінні професійної кар'єри є готовність особистості до її реалізації, що розкривається через сукупність психологічних якостей,

необхідних для її успішного розвитку. Готовність до професійної кар'єри виявляється через цілі та завдання, які ставить перед собою особистість, її мотиви, потреби, цінності. Готовність до професійної кар'єри – це постійне самовдосконалення, яке вимагає від людини уваги до різних аспектів її професійного та особистого життя. Наприклад, важливо мати віру у власні здібності і розвивати позитивний настрій щодо свого професійного шляху. Це допомагає подолати виклики і досягати цілей. Крім професійних знань, важливо розвивати м'які навички, такі як комунікація, лідерство, співробітництво, проблемне мислення. Ці навички дають змогу ефективно працювати в команді та вирішувати складні завдання. Ринок праці постійно змінюється, тому важливо бути гнучким і готовим адаптуватися до нових умов і вимог. Важливо побудувати й підтримувати мережі професійних контактів, що може виявитися корисним для знаходження можливостей працевлаштування і розвитку кар'єри.

Підготовка до розвитку професійної кар'єри в закладах освіти має здійснюватися на засадах моделювання. За такого підходу можливо забезпечити формування готовності до розвитку професійної кар'єри. Підготовка до професійної кар'єри має складатися зі взаємопов'язаних блоків: теоретико-методологічного (визначає мету, методологічне підґрунтя та принципи підготовки); змістово-методичного (характеризує етапи реалізації методичної системи підготовки (мотиваційно-цільовий, технологічний, діагностувальний), включати кар'єроорієнтований зміст, методи, форми, засоби та технології підготовки); діагностувально-результативного (визначати критерії, показники та рівні готовності до розвитку професійної кар'єри, методика оцінювання рівнів цієї готовності);

В закладах освіти підготовка до професійної кар'єри має здійснюватися з використанням сучасних форм організації (лекція-дискусія, робота в групах, ситуаційні вправи за методикою Life-Work-Planning, тренінги, майстер-класи, воркшоп, консультації, блог, портфоліо, фріланс-проект), інноваційних методів (стимулювання, мотивації, організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності; контролю і корекції); застосуванням педагогічних технологій (проектні, кейси, тренінгові, мотивації успіху, ІТ-технології), засобів Internet-комунікацій (блоги, соціальні мережі, навчально-інформаційний сайт, освітні платформи), навчально-методичного забезпечення, що сприяє підвищенню якості такої підготовки.

Висновки. Відзначимо, що професійна кар'єра впливає на формування життєвого шляху особистості її самореалізацію, є важливою та значимою для людини в її уявленні про себе та задоволеність життям в цілому. Професійна кар'єра – це постійне самовдосконалення, яке вимагає від людини уваги до

різних аспектів її професійного та особистого життя. Тип кар'єрного процесу дає уявлення про його особливості, направленість й внутрішню організованість.

Проблематика професійної кар'єри має міждисциплінарну спрямованість і пов'язується з професійним розвитком людини, з її особистісною зрілістю, формуванням і реалізацією «Я-концепції». Важливим у розумінні професійної кар'єри є готовність особистості до її реалізації, що виявляється через цілі та завдання, які ставить перед собою особистість, її мотиви, потреби, цінності.

Література:

1. Планування й розвиток професійної кар'єри учнівської молоді у системі професійно-технічної освіти: навчальний посібник. [Алексеева С., Єршова Л., Закатнов Д., Лозовецька В., Орлов В.]. Житомир: «Полісся», 2018. 186 с.

2. Алексеева С. Наукові теорії розвитку професійної кар'єри в сучасних концепціях професійної педагогіки. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць. Київ – Вінниця: Планер, 2014. Вип. 38. С. 100–103. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/731277>

3. Алексеева С. Публікаційна активність як складова професійної кар'єри науковця. Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали XXI Міжнародної науково-практичної конференції. м. Дебрецен (Угорщина): ГО «ВАДНД», 07 червня 2022 р. С. 264-268 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730704>

4. Топузов О. М., Алексеева С. В. Розвиток професійної кар'єри в освіті. Робоча програма навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки». [Електронне видання]. Київ: Педагогічна думка, 2023. 22 с. DOI: 10.32405/978-966-644-688-9-2022-24 <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739922>

5. Карамушка Л. М. Психологічна готовність студентів до здійснення майбутньої професійної кар'єри: зміст, структура, рівень і чинники. *Правничий вісник Університету "КРОК"*. 2013. Вип. 16. С. 211-219. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pvuk_2013_16_34.

6. Розвиток інформаційної культури педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів / С. В. Алексеева, О. Д. Гуменний, В. В. Паржницький. К.: 2015. 188 с.

7. Психологія праці та професійної підготовки особистості: [навч. посіб.] / під ред. П. С. Перепелиці, В. В. Рибалки. Хмельницький: ТУП, 2001. 330 с.

8. Super, D.E. A life-span, life-space approach to career development / D.E. Super : In D. Brown & Brooks (Edc.), 1990.

9. Super, D.E. (1992) Toward a comprehensive theory of career development / D.E. Super / In D.H. Montrose, S.J. Shinkman (Eds). *Career development: Theory and practice*. Springfield, IL : Charles C. Thomas, 1992. P. 35.

10. Єршова Л.М., Закатнов, Д.О., Величко, Н.О., Кузьмінська, Л.Д., Лозовецька, В.Т., & Орлов, В.Ф. (2019). Система консультування з професійної кар'єри учнів професійно-технічних навчальних закладів: монографія. Житомир: «Полісся». <https://lib.iitta.gov.ua/717388/>

References:

1. Planuvannya y rozvytok profesiinoi kariery uchnivskoi molodi u systemi profesiino-tekhnichnoi osvity: navchalnyi posibnyk [Planning and development of the professional career of students in the system of vocational and technical education: study guide]. Aliksieieva S., Yershova L., Zakatnov D., Lozovetska V., Orlov V. Zhytomyr: «Polissia», 2018. 186 s. [in Ukrainian].

2. Aliexsieieva S. Naukovi teorii rozvytku profesiinoi kariery v suchasnykh kontseptsiiakh profesiinoi pedahohiky. [Scientific theories of professional career development in modern concepts of professional pedagogy]. *Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia u pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy* : zb. nauk. prats. Kyiv – Vinnytsia: Planer, 2014. Vyp. 38. S. 100–103. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/731277> [in Ukrainian].

3. Aliexsieieva S. Publikatsiina aktyvnist yak skladova profesiinoi kariery naukovtsia. [Publishing activity as a component of a scientist's professional career]. *Suchasni aspekty modernizatsii nauky: stan, problemy, tendentsii rozvytku: materialy XXI Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*. m. Debretsen (Uhorshchyna): HO «VADND», 07 chervnia 2022 r. S. 264-268 s. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730704> [in Hungary].

4. Topuzov O. M., Aliexsieieva S. V. Rozvytok profesiinoi kariery v osviti. [Developing a professional career in education]. *Robocha prohrama navchalnoi dystsypliny dlia zdobuvachiv vyshchoi osvity stupenia doktora filosofii za spetsialnistiu 011 «Osvitni, pedahohichni nauky»*. [Elektronne vydannia]. Kyiv: Pedahohichna dumka, 2023. 22 s. DOI: 10.32405/978-966-644-688-9-2022-24 <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739922> [in Ukrainian].

5. Karamushka L. M. Psykholohichna hotovnist studentiv do zdiisnennia maibutnoi profesiinoi kariery: zmist, struktura, riven i chynnyky. [Psychological readiness of students for future professional career: content, structure, level and factors]. *Pravnychiy visnyk Universytetu "KROK"*. 2013. Vyp. 16. S. 211-219. Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pvuk_2013_16_34. [in Ukrainian].

6. Rozvytok informatsiinoi kultury pedahohichnykh pratsivnykiv profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladiv [Development of the information culture of teachers in vocational schools]. / S. V. Aliexsieieva, O. D. Humennyi, V. V. Parzhnytskyi. K., 2015. 188 s. [in Ukrainian].

7. Psykholohiia pratsi ta profesiinoi pidhotovky osobystosti: [navch. posib.] [Psychology of work and professional training of the individual]./ pid red. P. S. Perepelytsi, V. V. Rybalky. Khmelnytskyi: TUP, 2001. 330 s. [in Ukrainian].

8. Super, D.E. A life-span, life-space approach to career development / D.E. Super : In D. Brown & Brooks (Eds.), 1990. [in English].

9. Super, D.E. (1992) Toward a comprehensive theory of career development / D.E. Super / In D.H. Montrose, S.J. Shinkman (Eds). Career development: Theory and practice. Springfi eld, IL : Charles C. Thomas, 1992. P. 35. [in English].

10. Iershova L.M., Zakatnov, D.O., Velychko, N.O., Kuzminska, L.D., Lozovetska, V.T., & Orlov, V.F. (2019). Systema konsultuvannia z profesiinoi kariery uchniv profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladiv: monohrafiia. [A system of career counselling for students of vocational schools]. Zhytomyr: «Polissia». <https://lib.iitta.gov.ua/717388/> [in Ukrainian].